

Nr 272.

Af herr **Lindqvist m. fl.**, om afslag å Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om kollektivafstal mellan arbetsgifvare och arbetare m. m.

I det vid den kungliga propositionen nr 96 med förslag till lag om kollektivafstal mellan arbetsgifvare och arbetare med flera lagar fogade statsrådsprotokollet framhåller justitieministern, att frågan om förbättrad lagstiftning rörande olika slag af arbetsaftal länge utgjort föremål för statsmakternas uppmärksamhet samt betonas vidare, att under en längre följd af år förhållandena mellan arbetsgifvare och arbetare i vårt land ingalunda gestaltat sig så, som ur nationalekonomisk och social synpunkt varit önskvärdt. Stridigheter af allehanda slag hafva ständigt yppat sig, de öppna konflikterna med därpå härflytande förluster för båda sidorna hafva i allmänhet år från år stegrats i såväl antal som omfattning, bitterhet och mistroende i sinnena hafva af de oupphörliga striderna framkallats och underhållits. I den mån ändrade förhållanden härutinnan kunna genom lagstiftning åstadkommas, måste lagstiftaren låta sig angeläget vara att ingripa, framhåller justitieministern.

Därest nu denna justitieministerns uppfattning är riktig och sålunda förhållandena på arbetsmarknaden i stort sedt gestaltat sig så som han här angifver, har ju lagstiftaren i första hand att ställa den frågan till sig om berörda förhållanden lämpligen kunna och böra regleras genom en bindande lagstiftning.

För att få denna fråga klart belyst torde det vara nödvändigt att först något klarlägga anledningen till arbetare- och arbetsgifvareorganisationernas uppkomst och verksamhet samt dessa sammanslutningars egentliga innebörd.

Med borttagandet af de gamla skräförrdningarna vid näringsfrihetens införande framdrefs af det enskilda förvärfsbegäret en otyglad kon-

Frågans sociala bakgrund.

kurrenskamp dels mellan arbetsgifvarna inbördes och arbetarna inbördes och dels mellan arbetsgifvarna å ena sidan och arbetarna å den andra. Privatkapitalets profithunger stegrade denna kamp till det yttersta, och snart nog framgick det klart och tydligt, att kroppsarbetarna i denna kamp kommo att utgöra viljelösa redskap, hvilkas löner och arbetsvillkor uteslutande blefvo beroende af konjunkturerna, där arbetaren utsattes för dessas alla skarpa växlingar. Kapitalet och arbetsgifvarna tillvällade sig all makt och bestämmanderätt öfver arbetsvillkoren och dikterade dessa efter sina egna intressen.

Den enskilde arbetaren blef en vinddrifven lefvande arbetsmaskin, som i uppåtgående eller goda konjukturer möjligen kunde betinga sig något så när drägliga arbetsvillkor, men vid minsta depressionsvind behandlades fullständigt godtyckligt och utnyttjades endast till kapitalets och arbetsgifvarnas intresse.

Då med industrialismens utveckling landtarbetareskarorna alltjämt sökte sig från det ännu sämre aflönade jordbruksarbetet och in till städerna och industrien, bildades där ett arbetslöshetsproletariat, som hotade att fullständigt undergräfvat industriarbetarnas existensmöjligheter. Den enda regulatorn på arbetarnas löner låg i förhållandet mellan tillgång och efterfrågan på arbetskraft. Då tillgången nästan ständigt var långt större än efterfrågan, blef det sålunda arbetsgifvaren som dikterade arbetsvillkoren. Arbetaren kunde icke betinga sig ett skäligt pris för sin arbetskraft, ty då han uppställde sina kraf i detta afseende kom svaret från arbetsgifvaren: »vill du ej arbeta på de villkor, som bjudas, må du gå din väg, det finnes många andra som stå och vänta på att få arbeta i ditt ställe.»

På grund af dessa förhållanden trängde sig då å arbetaresidan tanken på ett gemensamt uppträdande fram dels för att om möjligt bortskaffa underbudandet i arbetsvillkoren arbetarna emellan och dels för att tillförsäkra sig någon del af den bestämmanderätt öfver arbetsvillkoren, som arbetsgifvarna dittills själfva förbehållit sig. Själfbevarelsedriften dref sålunda arbetarna att skapa sina fackföreningar till värn och skydd för sina intressen, och den utbredning dessa fått i vårt land visar till fullo, att denna tanke varit fullt riktig och bärande för den kroppsarbetande klassen. Dessa sammanslutningar gjorde genast från början till sin uppgift att bl. a. verka för en förkortning i arbetstiden både såsom ett indirekt medel till höjande af lönen och för att motverka ett för tidigt förbrukande af den mänskliga arbetskraften. På en verklig förhandlingsväg skulle nu villkoren om löner och arbetstid ordnas med arbetsgifvaren. Men det framgick ganska snart att arbetsgifvarna kommo att resa ett skarpt motstånd mot dessa arbetarnas gemensamma sträfvanden.

Arbetsgifvarna ville ej lämna från sig något af den enväldiga bestämmanderätt de innehade. Skarpa angrepp riktades mot arbetarnas föreningsrätt, och arbetsgifvarna vägrade till en början i stor utsträckning att sysselsätta arbetare, som tillhörde en fackförening. Därigenom uppstodo redan från början af fackföreningsrörelsens uppkomst skarpa brytningar, som öfvergingo till öppna konflikter, arbetsinställelser och strejker. Icke få lockouter och strejker i vårt land ha sålunda tillkommit och utkämpats endast om föreningsrätten.

Allt efter som arbetarna oakadt motståndet tillkämpade sig denna föreningsrätt, trädde de rena intressetvisterna i förgrunden. Då arbetarna ej ens med maktmedel kunde tvingas ut ur sina fackföreningar, utan dessa oafbrutet växte sig allt starkare, blefvo dessa formellt erkända som berättigade, men arbetsgifvarna vägrade ofta hårdnackadt att taga någon hänsyn till de tid efter annan genom organisationerna framförda krafven på förbättringar i arbetsvillkoren. Arbetarna tvungos därvid att använda det enda vapen, som stod dem till buds, och i kraft af den samhörighet, som sammanslutningen i organisationen skänkte, vägrade de gemensamt att utföra arbetet med mindre lämplig hänsyn blef tagen till deras önskningsar.

Den styrka arbetarnas solidaritet sålunda gaf dem och som stod i påfallande motsats mot deras fullständiga maktlöshet, innan de börjat organisera sig, framkallade emellertid sträfvanden att äfven på arbetsgifvaresidan använda sig af sammanslutningen. På senare år har denna rörelse tagit allt större omfattning, och på samma sätt som arbetarna samlat sina fackföreningar i förbund och dessa förbund i en landsorganisation, ha äfven arbetsgifvarnas yrkesföreningar bildat förbund inom sina industrier, hvilka förbund ytterligare sammanslutits i vissa centralorganisationer.

Härmed var den jämnvikt arbetarna i någon mån lyckats närma sig, när de ensamma voro organiserade, åter väsentligen rubbad. I hvarje land där den kapitalistiska utvecklingen hunnit skapa en större klass af egendomslösa, hvilka äro hänvisade till att sälja sin arbetskraft för att erhålla brödet för dagen, har arbetsgifvaren genom själfva sin kapitalbesittning det öfvertag vid arbetsvillkorens bestämmande, att ett uppskof med uppgörelsen för honom blott innebär minskad eller möjligen uteblifven vinst, medan det för arbetaren inom kort går ut öfver själfva existensen. Arbetarna använde sin föreningsrätt för att minska denna i kapitalismens väsen grundade olikställighet, hvarvid de dock hade att kämpa, utom med arbetsgifvarnas motstånd, äfven med de kriser, hvilka allt emellanåt draga härjande fram öfver det kapitalistiska produktionsfältet, föra med sig arbetslöshet och nöd och i hög grad nedsätta arbetarnas möjlighet att anlita sitt enda yttersta påtryckningsmedel, strejken, då förhandlingar-

nas väg ej leder till öfverenskommelse. Under sådana förhållanden kunde i själfva verket arbetarna genom sin fackliga sammanslutning väl uppnå en för dem i högsta grad värdefull och för hela samhällsutvecklingen gagnande och lyftande *medbestämmanderätt* beträffande arbetsvillkoren, men arbetsgifvarnas inflytande stod vid sidan däraf så starkt och i förhållandena grundadt, att det säkert i de allra flesta fall förblef det större och mest afgörande.

Men till denna maktställning som kapitalbesittare ha nu de svenska arbetsgifvarna lagt den, som fasta organisationer skänka. Det låter sig knappt på allvar bestridas, att därigenom förhållandet mellan parterna ganska mycket återförts i riktning af just en sådan samhällsskadlig olikställighet, hvarur arbetareklassen en gång arbetat sig upp. På det nya och högre plan, som föreningsrättens användande af båda parterna skapar, står den koncentrerade kapitalmakten i denna stund med en styrka som aldrig förr, med enorma maktmedel mot arbetarnas organisationer, som den visat sig ämna bruka utan hänsyn, och bildande en verklig stat i staten, som påtagligen kräfver att i stor utsträckning få leda hela samhället efter sin vilja och sina särintressen.

En lagstiftnings förut-sättningar.

Denna historiska utvecklingsgång och den situation af kapitalmaktens organisation mot den organiserade arbetareklassen, som nu föreligger, måste man alltid hålla klar för sig, när det gäller att ingå i pröfning af frågorna: kan och bör lagstiftningen ingripa i sakernas utveckling och i parternas ställning till hvarandra på arbetsmarknaden, och om så är, i hvilken riktning bör ett ingripande ske och hur långt bör det sträcka sig?

Alla synes därvid vara ense om att *rätten till sammanslutning* skall å ömse sidor vara fri och okränkt. Ej heller synes någon tvekan råda därom, att *arbetsinställelser* äro fullt tillåtliga och berättigade kampmedel, åtminstone så länge parterna ej bundit sig själfva genom ingångna aftal.

Därefter synas dock meningarna skiljas. Mången förmenar, att sedan parterna lämnats den rätt, som ofvan sagts, så bör lagstiftningen ingripa reglerande på förhållandena i öfrigt. Det torde dock vara svårt, för att ej säga omöjligt, för någon att nu kunna mäta och fullt bedöma innebörden af verkningarna af en lagstiftning på dessa områden. Ty om det i allmänhet gäller att utvecklingen går fort och förhållandena växla, torde detta vara fallet i utomordentligt hög grad på här afhandlade område. Redan den korta återblick vi här gifvit visar ju detta. Men då måste också uppenbart de största svårigheter resa sig, då det gäller att rättvist afväga en lagstiftning, som skall afse två under hastigt skiftande omständigheter verkande parter. Man skapar då så godt som oundvikligt lagar, som bli ogynn-

samma för den enligt sakens natur i stort sedt svagare parten, för arbetarna. Man skapar *klasslagar*, som endast förvärra och försvåra det onda man velat förebygga eller afhjälpa.

Härmed är dock icke sagdt, att ej lagstiftningen kan eller bör inskrida på något sätt. I de stora striderna och kraftmätningarna på arbetsmarknaden framträda åtskilliga af de mest djupgående af nutidens sociala spörsmål. Det kan då icke vara annat än ett samhällsintresse, att det allmänna i möjligaste mån medverkar till att parterna, där motsatserna icke äro oöfvervinneliga, på ett fruktbart sätt komma till tals med hvarandra och föranledas att frivilligt uppgöra sina aftal så, att utan kränkning af någons verkliga rätt en mängd anledningar till tvister undanröjas. En lagstiftning i sådan riktning var lagen den 31 december 1906 angående *medling i arbetstvister*.

Skall emellertid lagstiftningen nu fortskrida vidare på dessa vanskliga områden, måste det fortfarande ske med största varsamhet och omtanke och med det oafvisliga ögonmärket att underlätta utvecklingen fram mot större verklig likställighet och rättvisa i samhället. Väl må det ligga i samhällets intresse att söka mildra de förödande strider, som de nutida klassmotsättningarna framkalla. Men detta bör dock aldrig ske genom att sätta obehöriga tvångströjor på det lefvande lifvet, som i sådan händelse dock enligt alla erfarenheter förr eller senare skall spränga de onaturliga banden.

Framför allt får ett dylikt statsmaktens ingripande dessutom se sig väl före, att det ej blir *partiskt*. När våld på tinget råder, är, såsom det blifvit sagdt, ofärd nära. Går lagstiftningen därvid in på den vägen att företrädesvis drabba den svagare parten, arbetareklassen, och söka binda dess rörelsefrihet samt röfva eller förslöa dess enda vapen i kampen mot dess motståndare kapitalismen — som alltför ofta stödes af den administrativa makten — då komma följderna att upprulla sig ännu mera hotande och ödesdigra. Någon arbetsro skall man alldeles visst icke kunna vinna genom ett dylikt tillvägagångssätt.

Det är slutligen själfklart, att en lagstiftning med så viktiga och svåra uppgifter ej bör komma till stånd utan medverkan af representanter för dem, hvilkas lifsintressen det gäller. Tillfälle att göra sin mening hörd måste därtill beredas äfven de djupa leden bland de närmast intresserade, liksom andra intresserade och sakkunniga. Utan en sådan förberedelse kommer lagstiftningen icke att blifva byggd på något *förtroende* för densamma, hvilket dock utgör den enda grundval, som i längden kan uppbära den.

Att det nu framlagda regeringsförslaget fullständigt åsidosatt de sistnämnda fordringarna, veta vi alla. Det är ett i hast hopkommet energiskt juristverk, där sakkunskapen försmåtts och skapandet af förtroende för

*Regerings-
förslagets
grundfel.*

lagstiftningen ansetts öfverflödigt. Redan detta är ensamt för sig en fullt tillräcklig anledning, att förslaget bör af Riksdagen förkastas.

Man må icke häremot åberopa, att till ledning för förslaget tjänat förarbetena i den af regeringen sprängda aftalskommittén, hvilken ej tilläts att avsluta sitt arbete och framlägga för landet ett sakkunnigt betänkande i ämnet. Kommittén hann icke fram till några som helst definitiva, under det slutliga afgörandets ansvar formulerade förslag. De skiljaktiga meningar, som rörande förslaget i dess helhet eller dess mångskiftande detaljer säkerligen ej kunnat undgås, saknas fullständigt bland kommitténs efterlämnade papper. Och de icke minst viktiga motiveringarna med sin belysning af frågorna ur intressenternas egna erfarenheter och uppfattningar finnas likaledes icke.

Man må icke heller förebära, att saken brådskat så, att en ordentlig utredning fått försakas och den allmänna kritikens medverkan ej kunnat afvaktas. Lugn besinning utan nervös öfverilning borde gifvit vid handen, att just efter den stora arbetskonflikten måste inträda en tid af relativt lugn på arbetsmarknaden. För den, som vill se något längre och känner ett verkligt ansvar för framtiden, bör det under alla förhållanden stå klart, att en sådan brådska i dylika ting just mer än annat är ägnadt att frammana strider och äfventyrligheter af mångahanda slag i det kommande. Skulle åter det framlagda förslagets innersta driffjäder till äfventyrs vara en sträfvan att med hjälp af den gamla föråldrade representationen binda arbetareklassen med tvångslagar, innan den befaras enligt den stundande nya ordningen få ett fylligare antal målsmän i Riksdagen, så ställer sig ju förslaget utanför all saklig kritik.

Men icke nog med att förslaget saknar stödet af de nödiga, sakkunniga förberedelser, som bort föregå detsamma. Det visar sig vid en första blick på de många och invecklade bestämmelserna, att förslaget som helhet är en tvångströja på arbetareklassen och i all synnerhet innefattar det i sina väsentliga bestämmelser eller i de gifna följderna af desamma ett partitagande för arbetsgifvarna på arbetarnas bekostnad. Att förslaget i en del punkter sökt tillgodose i någon mån äfven arbetarnas rätt kan icke undanskymma det faktum, att förslaget som helhet måste betecknas som en klasslagstiftning. Här nedan må nämnas några exempel, som visa, att detta område icke är för hårdt.

*Lagen om
kollektiv-
aftal.*

Hvad då först angår *förslaget till lag om kollektivafstal* mellan arbetsgifvare och arbetare, är det centrala uti detta förslag frågan om rätten till arbetsinställelse under den tid vederbörande part är bunden vid ingånget kollektivafstal. Meningarna om, huruvida sådan rätt skall medgifvas eller

ej, synas vara mycket delade, och de, som i detta afseende äro ömma om arbetsgifvarnas lockouträtt, stå dock tveksamma, om denna rätt skall medgifvas helt eller med vissa inskränkningar.

På arbetaresidan har från början den uppfattningen varit förhärskande, att kollektivaftalets karaktär skulle förbjuda arbetsinställelse under aftalstiden. I öfverensstämmelse med denna grundåskådning har från arbetaresidan verkats för att i kollektivafptalen direkt förbud för strejk och lockout under aftalstiden blef genom stadganden i aftalen stipuleradt. I avslutning därtill bestämdes i aftalen, att s. k. rättstvister — under aftalstiden uppkommande tvister rörande tolkningen och tillämpningen af aftalen — skulle lösas genom skiljedom.

Sedan arbetsgifvarna blifvit fastare organiserade, hafva de emellertid upptäckt, att masslockoutens vapen för dem är så viktigt i kampen mot arbetarna, att de för rätten och möjligheten att när som helst kunna använda sig däraf ha kastat öfver ända den ur arbetsfredens synpunkt så värdefulla grundsats, som förut gjort sig gällande, att under aftalstiden strider ej skulle etableras. De ha icke frågat efter att de härigenom kommit i uppenbar strid mot själfva grundidén för kollektivafptalet, som väl skulle afse att för den tid det gäller betrygga ett fredligt förhållande mellan parterna. Faktiskt har också de svenska arbetsgifvareföreningarnas ståndpunkt och taktik i detta afseende väckt häpnad t. o. m. hos deras kolleger i de större industriländerna.

Icke nog med att arbetsgifvareorganisationerna på senare åren tillvungit sig obehindrad sympatilockouträtt utan hänsyn till gällande kollektivafptal. De ha härvid gått ännu längre, i det de äfvenledes genomdrifvit principen att arbetsinställelse må kunna användas som medel för lösandet äfven af rättstvister. Efter denna arbetsgifvarnas uppfattning skola sålunda rättsfrågor kunna afgöras med maktmedel, d. v. s. makten skall afgöra, hvar rätten finnes.

I lagförslagets 8 § äro upptagna invecklade kombinationer i denna viktiga fråga. Där föreskrifves i första hand, att arbetsinställelse, blockad eller bojkott ej få vidtagas af arbetsgifvare eller arbetare, som äro af aftal bundna, i syfte att åstadkomma ändring i aftalet eller på grund af tvist om tolkning eller tillämpning af aftalet eller för genomförande af bestämmelse i kollektivafptal dem emellan, afsedt att efter den tid gälla. Sympatilockouten är sålunda legaliserad. Och man går t. o. m. längre genom att i fråga om sistnämnda bestämmelse göra i samma paragraf i lagförslaget ett anmärkningsvärdt undantag, i det part, som vidtagit sympatiarbetsinställelse under den tid han är bunden vid aftal, äger att fortsätta och fullfölja iscen-

satt arbetsinställelse jämväl i ändamål att få genomförda villkor, som skola tillämpas efter det gällande aftal utlöpt och trädt ur kraft.

Hvilka nya vidder, som därmed öppnas för omfattande och förödande strider, låter sig svårligen på förhand beräknas. Men alldeles visst är, att detta stadgande hvarken kan afse eller bidra till en minskning af stridernas antal eller omfattning eller på något sätt lända till framskapandet af den åtrådade arbetsron på arbetsmarknaden. Likaledes skulle ju lagen medgifva parterna rätt att etablera strid, under den tid kollektivaftalen vore gällande, rörande *alla* eventuellt uppkommande tvister, endast dessa ej rörde det gällande aftalet. Härvid är endast fäst villkoret att förhandling först skall ha förts under opartisk ledning, innan strid får tillgripas. Slutligen skulle ju lagen medgifva obetingad rätt till sympatilockouter och sympatistrejker, för så vidt ej åtgärden gällde part, som själf vore bunden af kollektivaftal, genom hvilken han vore hindrad vidtaga sådan åtgärd.

Alla dessa irrgångar med tillåtelse och förbud, förbud och tillåtelse, synas i sanning så invecklade, att det ofta skulle ofrivilligt leda till handlingar, hvilka sedermera befinnas vara aftalsbrott och som draga med sig påföljderna för sådant.

I lagförslaget om kollektivaftal lämnas enligt § 9 till förmån för båda parternas organisationer visserligen ett principiellt erkännande åt föreningsrätten, men samtidigt föreskrifves för arbetarna en del begränsningar och inskränkningar i denna rätt. Sålunda inkräktar förslaget direkt på arbetarnas föreningsrätt, då det föreskrifves, att i kollektivaftal må kunna bestämmas, att arbetsförman ej må vara medlem af förening, däri andra än förmän kunna vinna inträde.

Man möter här en af arbetsgifvarnas stora »principer». Ett sträfvanande bland dem går nämligen ut på att, efter att ha utnämnt och betitlat å fabriker och verkstäder så många som möjligt såsom förmän, få dessa ställda vid sidan af arbetarnas organisationer och därmed beröfva dem möjlighet att gemensamt med öfriga arbetare deltaga i en arbetsinställelse. I saknad af hvarje definition på begreppet förmän, bestämmer arbetsgifvaren, i kraft af bestämmelsen att själf leda och fördela arbetet, hvilka och huru många af hans arbetsstyrka, som skola gå under namnet förmän, och på det sättet beröfvas dessa arbetare rätten att tillhöra arbetarnas organisationer och följaktligen äfven hvarje rätt till gemensamt uppträdande med öfriga arbetare vid konflikttillfällen. När så en arbetsinställelse eventuellt utbryter, äger arbetsgifvaren en fast grupp af arbetare vid fabriken, som alltid kvarstår i arbete och som förmår att undervisa och i arbetet vägleda de nya arbetare, strejkbrytare, som under konflikten anställas. På detta sätt bidrager förberörda, i förevarande lagförslag framförda stadgande att

åstadkomma ett grundskott i å ena sidan arbetarnas fria föreningsrätt samt å andra sidan i deras strejkrätt, och arbetarnas enda vapen tillrubbas på detta sätt till förmån för arbetsgifvarnas intressen. Det torde härvid vara lämpligt erinra därom, att arbetarna eller deras organisationer aldrig rest något kraf att få något medbestämmande öfver arbetsgifvareorganisationernas sammansättning eller öfver hvilka som kunna få vara medlemmar af desamma eller ej.

Det öfvergångsstadgande, som återfinnes i förslaget till lag om kollektivafstal, innehåller den bestämmelsen, att lagen, som skulle träda i kraft redan den 1 januari 1911, med endast några mindre väsentliga undantag skulle göras tillämplig äfven på kollektivafstal, som slutits före nämnda dag. Det kräfdes nog emellertid ett ganska vidtomfattande studium för att få uttrönt, hur nu gällande kollektivafstal skulle komma att verka på de personliga aftal, som enligt annan lag skulle från ofvan sagda dag göras gällande. Gifvet är, att en sådan undersökning ej är verkställd, och vidden af de risker, som ett dylikt stadgande skulle kunna åstadkomma, är sålunda okänd, ehuru de dock lätt äro anade. Lagen skulle ju enligt detta stadgande i stor utsträckning tillämpas på aftal, som ingåtts under helt andra förutsättningar än dem lagen afser att skapa.

Mot lagförslaget om särskild domstol i vissa arbetstvister, hvilken domstol skall handlägga mål om kollektivafstal, må i detta sammanhang anmärkas, att domstolens sammansättning icke är ägnad att kunna å arbetarsidan ingifva det nödvändiga förtroendet för dess opartiskhet. Den stora uppsättningen med icke mindre än tre »lagkunniga män» måste ingifva farhåga för, att ett öfvervägande inflytande kommer att beredas juristeriet med den, lindrigt uttryckt, oförstående syn i fråga om arbetarnas sträfvanden, som enligt erfarenhetens vittnesbörd i alltför många fall kännetecknar den högre juridiska bildningens målsmän. Det synes oss vara till fyllest med en lagkunnig medlem. Förslaget om sättet för utseende af de ledamöter i domstolen, som skulle representera arbetarna, synes afse och ställa i utsikt att af de två representanterna den ena skall utses från en liten minoritetsgrupp arbetare, som kanske t. o. m. står arbetsgifvarna ganska nära, under det att det mångfaldt större antalet arbetare, hvilka uppbära den egentliga intresseemotståndningen till arbetsgifvarna, skulle få nöja sig med en enda representant. Gentemot denne skulle sålunda stå två arbetsgifvarerepresentanter och fyra andra ledamöter i domstolen, hvilka med stor sannolikhet ofta komma att i sina åskådningar och intressen stå vida närmare arbetsgifvarna än arbetarna.

En annan väsentlig anmärkning mot förslaget är, att det medgifver,

*Lagen om
arbetsdom-
stol.*

att ändring i arbetsdomstolens utslag må sökas hos högsta domstolen. Detta kan icke vara lämpligt och ådagalägger i sin mån äfven förslaget formalistiska anda, hvilket alltid blir en nackdel företrädesvis för arbetarna. Högsta domstolen kan med hänsyn till sin sammansättning ingalunda anses skickad att med full förståelse af hvad själfva saken innerst gäller sitta till doms öfver den sakkunniga specialdomstolen, som afsikten vore att skapa. Särdeles olägligt för att icke säga orimligt är det också att i dylika frågor låta parterna vänta på det slutliga afgörandet så länge som skulle blifva händelsen, ifall målet droges under högsta domstolen, äfven om särskilda föreskrifter meddelades för att påskynda afgörandet.

*Lagen om
personliga
arbetsaftal.*

Hvad härefter angår *förslaget till lag om vissa arbetsaftal*, de s. k. personliga aftalen, förekommer där en hel del stadganden, som hittills ansetts höra hemma i en legostadga för tjänare med lång aftalstid, men som föga lämpa sig för en modern lag för industriarbetare, hvilka lefvat sig in i en viss rörelsefrihet.

Stadgandet om bestämd uppsägningstid för de personliga aftalen kan icke blifva annat än ett tryckande band särskildt för arbetarna, framför allt i deras organisationssträfvanden, med de kombinationer, som lagen i öfrigt enligt förslaget skulle innehålla till denna punkt. Genom det föreliggande lagförslaget 6 § skulle nämligen införas stadgande om bestämd uppsägningstid för arbetsaftalet på så sätt, att om ej öfverenskommelse är träffad om tiden för arbetsaftalets bestånd, gäller aftalet till dess sju dagar förflutit från det uppsägning å någondera sidan skett. Ett dylikt stadgande torde i vissa afseenden kunna blifva ofördelaktigt för arbetsgifvarna, men för arbetarna och deras organisationer kommer det att utgöra ett synnerligen svårt hinder för deras rörelsefrihet. I förslaget är nämligen införda kompletterande bestämmelser, däri det uttryckligen stadgas, att den bestämda uppsägningstiden obrottsligt skall iakttagas vid arbetsinställelser. För arbetsgifvarna torde den uppsägningen lätt låta sig ordna genom ett anslag å arbetsplatsen med uppsägning af samtliga arbetsaftal. För arbetarna ställer sig saken helt annorlunda, i det uppsägning för dem säkerligen måste ske personligt. I händelse arbetsinställelse beslutas af arbetarna på en fabrik med tusen arbetare, nödgas dessa tusen arbetare sålunda hvar för sig personligt uppsäga sina arbetsaftal sju dagar före arbetsinställelsens iscensättande för undvikande af aftalsbrott. Att en sådan anordning endast med största svårighet kan låta sig realiseras torde ligga i öppen dag. Kunna arbetsgifvarna dessutom få större grupper af arbetare bundna med aftal på bestämd och längre tid, så beröfvas dessa arbetare hvarje möjlighet till deltagande i arbetsinställelse, ty lagen skulle i detta fall, enligt förslaget, före-

skrifva, att arbetsaftal, som är ingånget för bestämd tid, må ej genom arbetsinställelse rubbas.

Genom dessa anordningar och stadganden skola arbetarnas strejkrätt och strejkmöjligheter blifva rätt illusoriska, under det arbetsgifvarna ha det ganska väl ordnadt för sig, då de önska etablera ett angrepp i form af lockout mot arbetarna och deras organisationer.

Hittills ha emellertid såväl arbetsgifvare som arbetare ansett, att i aftal eller på annat sätt stadgad personlig uppsägningstid icke skulle göras gällande vid arbetsinställelser, och parterna ha i detta fall städse lämnat hvarandra fullständigt fria händer att handla oafsedt stadgad uppsägningstid. Ömsesidigt har man likaledes varit enig därom, att en arbetsinställelse ej på det sättet upplöste förhållandet mellan arbetare och arbetsgifvare, att den förre genom deltagande i en strejk skulle anses ha uppsagt sitt arbetsaftal eller att han vid en lockout skulle betraktas vara från arbetet afskedad i vanlig mening.

Då strejken eller lockouten varit utkämpad, har arbetsgifvaren haft fördel af att få i arbetet tillbaka sina förutvarande, vid arbetet och platsens förhållanden vana och förtrogna arbetare, och arbetarna å sin sida ha likaledes haft fördel af att få återgå till sina förut innehafda platser.

Med denna anordning ha båda parterna varit bäst betjänade och hittills gällande sedvänja har fullständigt öfverensstämt med arbetsinställelsernas verkliga innebörd. De nu föreslagna stadgandena om uppsägning af de personliga aftalen åstadkomma därför en fullständig omkastning i hittills gällande begrepp på samma gång som de i högsta grad försvåra *enbart för arbetarna* att å sin sida begagna sig af arbetsinställelse.

I lagförslaget är arbetsgifvareintresset äfven på annat sätt starkt tillgodosedt, i det jämväl här de organiserade arbetsgifvarnas framförda »principer» i sin helhet lagfästas, ehuru dessa helt strida mot arbetarnas uppfattningar. Sålunda återfinnes svenska arbetsgifvareföreningens bekanta »§ 23» i förslagets § 19, i det arbetsgifvarens rätt »att leda och fördela arbetet» fastställes utan några som helst begränsningar eller regulativ. Erkännas må ju, att denna arbetsgifvarens rätt förefaller ganska gifven och naturlig, men konsekvenserna, som ett dylikt stadgande medför, ha dock visat sig sådana, att arbetarna måste förbehålla sig åtminstone på vissa områden rätt till något medbestämmande. Genom ett lagfästande af grundsatsen i fråga komme arbetarna att helt beröfvas hvarje sådan möjlighet. Vid afskedande eller entledigande af arbetare skall arbetsgifvaren i skydd af denna lagfästade absoluta rätt att »leda och fördela arbetet» alltid verkställa afskedanden med hänsyn till allehanda andra orsaker utan att arbetaren eller arbetarna därpå ha något som helst inflytande. Hittills af arbets-

gifvarna tillämpad praxis är mer än tillräckligt bevisande angående den stora innebörd, som inrymmes uti och under detta stadgande.

Strafflagsbestämmelser mot vissa strejker.

Vi öfvergå slutligen till *förslaget till lag om ändrad lydelse af 19 kap. 22 § samt 25 kap. 15 och 22 §§ strafflagen.*

Regeringsförslaget inlåter sig nämligen äfven på strafflagen och kan då ännu mindre än i de civila lagarna undgå att gifva uttryck åt sin verkliga anda. Både motivererna och de föreslagna straffbestämmelsernas syfte röja ett särdeles ensidigt bemödande att komma arbetarnas rörelsefrihet till lifs, hvilket ju på samma gång ej kan vara annat än till gagn i hög grad för deras motparter.

Man kan säga, att den stora underströmmen i hela regeringsförslaget medvetet eller instinktivt löper i den riktningen, att man vill binda arbetarna med arbetsaftal på ett sådant sätt, att deras sammanhållning och deras strejkrätt, utgörande deras enda vapen, i möligaste mån vrides ur händerna på dem, hvarigenom icke uti en enda punkt i motiveringen förekommer något uttalande, som utvisar, att regeringen vill söka rätt förstå arbetarnas sträfvanden samt verkligt behjärta, att samhället bör slå vakt äfven om arbetarnas enda möjligheter för närvarande att kämpa sig fram till bättre förhållanden.

Då man sålunda bundit arbetarna med fjättrar eller med bestämmelser, som man icke ogärna ser skola hafva en sådan verkan, återstår att se till, att arbetarna icke bli i tillfälle att bryta dessa band, äfven om tvånget må bli hur tryckande och orättmätigt som helst.

Ehuru någon särskild lag ej finnes att brytaude af arbetsaftal medför skadeståndsskyldighet, anses dock detta enligt gällande rättspraxis ligga i sakens natur. I de nu framlagda lagarna om arbetsaftal är emellertid detta för säkerhets skull tydligen utsatt. Detta innefattar ju en mycket verksam bestämmelse mot fackföreningar, som äga fonder, och äfven mot enskilda arbetare, som äga någon liten tillgång.

Men bakom detta sträfvande efter påföljder för arbetarnas brytande af aftal och äfven af sådana, som genom den nya lagstiftningen eller förhållandenas makt i öfrigt tvingats på dem, rufvar dock alltid den gamla stora kärleken att kunna få effektivt komma dem till lifs äfven med strafflagen. Karakteristiska äro de ord, hvarmed justitieministern inleder motiveringen till sina strafflagsförslag. »Äfven om öfvervägande skäl tala för att icke, *åtminstone för närvarande*, i allmänhet stadga straff för brott mot arbetsaftal», heter det, så bör man i alla fall redan nu börja inlåta sig på saken, när fråga är om aftalsbrott, om äro förenade med vissa särskildt försvårande omständigheter, nämligen de s. k. allmänfarliga aftalsbrotten,

Och därvid sparas icke på att tillita alla tillgängliga förevändningar och utnyttja den juridiska doktrinen alla konstgrepp.

Hvad nu först angår de nya bestämmelserna i 19 kap. 22 § strafflagen gälla dessa sådana aftalsbrott, som äro förbundna med vållande till fara för människor eller egendom. En sådan lagändring har, såsom äfven af justitieministern antydes, ur rent straffrättslig synpunkt samma karaktär som det lagstiftningsarbete, hvilket benämnes åkarpslagen. Försök till brott är eljest icke straffbart enligt vår gällande rätt, men med sistnämnda lag genomfördes ett undantag därifrån endast när det gällde att drabba arbetareklassen i dess emancipationskamp. Vållande till fara, hvilket i de flesta fall utgör ett fullbordadt stadium af vårdslöst förfarande, motsvarande hvad som vid uppsåtligt handlande benämnes försök, är likaså endast undantagsvis belagdt med straff. I detta fall vill man nu också utsträcka dessa undantag för att speciellt drabba arbetareklassen.

Justitieministern framhåller själf, att fog icke saknas för den invändningen, att det brottsliga ligger mindre i aftalets brytande än däri att fara för människor eller egendom framkallas, hvilket kan ske äfven utan samband med aftalsbrott. Men då man därvid kommer in på ett område med mycket obestämda gränser och strafflagsstiftningen kräver fasta hållpunkter, synes det justitieministern låta sig väl försvaras att knyta straffbarheten vid aftalsbrotten. Det är enligt hans uppfattning därför riktigtast att för närvarande begränsa det straffrättsliga skyddet till sådana fall, där skulden till faran är så oemotsäglich som vid aftalsbrottet, och till den mera genomgripande revision af vår strafflag, som för närvarande står på dagordningen, öfverlämna frågan, om det må vara nödigt och möjligt att utsträcka samma skydd till ett vidare område. Något praktiskt behof att utsträcka straffbarheten till andra fall af framkallande af fara för människor eller egendom skulle, såsom justitieministern yttrar, icke heller gjort sig kännbart.

Det vid 1905 års riksdag framlagda förslag till ändring af 19 kap. 22 § strafflagen i enahanda syfte afsåg endast brytande af arbetsaftal samt belade med straff blotta vållandet. Lagutskottet utsträckte stadgandet att gälla äfven vållande af fara för arbetsgifvare, som afskedat arbetare, men begränsade straffbarheten till det fall, att äfven skada uppkommit å person eller egendom. Det nu framlagda förslaget utsträcker stadgandet att omfatta alla aftal, men medtager ej något sådant stadgande om arbetsgifvare, som ofvan sägs. Förslaget bestraffar blotta vållandet till fara för annans lif och hälsa, äfven om skada ej uppkommit, men kräver däremot, då det gäller egendom, att skada därå uppkommit. Dessutom förekomma ett par andra skiljaktigheter i detaljerna.

Mot ett sådant förslag kan med skäl framhållas dess af justitieministern själf betonade karaktär att vara en undantagslag, som rör sig åtminstone på gränserna af klasslagstiftningens område. Och då justitieministern själf hänvisar denna nya strafflagstiftnings fulländning till den förestående allmänna revisionen af strafflagen, synes det med fog kunna sägas att frågan bör i sin helhet förläggas dit, i stället för att den, på sätt nu skett, på ett tvetydigt sätt tudelats. I hvarje fall bör väl 1905 års lagutskotts uppfattning, att straffbarhet inträder endast i händelse skada skett, få göra sig under alla förhållanden gällande.

Beträffande härefter de nya stadgandena i 25 kap. 15 och 22 §§ strafflagen uppgifvas dessa afse den allmänfara i mera vidsträckt bemärkelse, som anses föreligga, när ett aftal om utförande af arbete, som äger någon större omedelbar betydelse för det allmänna, icke blir uppfyllt, dock skola äfven så kallade allmänfarliga aftalsbrott af förutnämnda slag bedömas efter detta kapitel, om de innebära försummelse af tjänsteplikt.

Det i förslaget till 15 § tillagda tredje stycket afser straffbestämmelser för ämbetsman och följaktligen jämlikt 22 § äfven för tjänsteman vid statens post-, telegraf-, telefon-, gas-, elektricitets-, vattenlednings- eller renhållningsverk eller brandkår, då han »i syfte att hindra driftens behöriga gång afhållit sig från tjänstgöring eller vanskött sin tjänst.» Redan nu får detta anses vara straffbart enligt de allmänna bestämmelserna i 16 och särskildt 17 §§. Meningen med det nu föreslagna tillägget är att genomföra straffskärpningar för de däri afsedda fallen.

Det framhålles i propositionen, att förslaget icke heller åsyftar att utsträcka straffbarheten till några nya klasser af den hos staten anställda personal. Straffet skall fortfarande drabba endast personer med tjänstemannaställning. Det anföres emellertid tillika, att de ordinarie tjänstebefattningarna äro upptagna i stater, som blifvit utaf Konung och Riksdag fastställda för de särskilda verken eller finnas angifna i de för nämnda verk gällande instruktioner och aflöningsreglementen, och att inom de sålunda uppdragna gränserna för tjänstemannabegreppet faller äfven ett stort antal befattningar af sådan beskaffenhet, att de med dem förenade göromål utgöras af kroppsarbete i egentlig mening. Beträffande åter den icke ordinarie personalen anses det tillkomma de olika verken att besluta om grunderna för dess anställande och därmed äfven att bestämma, hvilka befattningar af icke ordinarie natur skola för sina innehafvare medföra egenkap af extra tjänstemän. Man kan vid sådant förhållande vara förvissad om, att i instruktioner och reglementariska stadganden arbetare skola godtyckligt blifva uppflyttade formellt i tjänstemannaklass, så snart man tror sig därigenom kunna hindra arbetarna i deras sociala sträfvanden.

Såsom sitt slutomdöme om förslaget i denna del anför justitieministern att »hvad man här företrädesvis vill träffa är med aftalsbrott för- enade arbetsinställelser och liknande åtgärder i större skala».

Det nya i 22 § är till en början att hvad i andra mom. säges äfven skall gälla sådana brott, som åsyftas i det nya tillägget till 15 §. Enligt nämnda mom. i 22 § skall nämligen, då till följd af Konungens förordnande vissa straffbestämmelser enligt 19 kap. för uppsåtlig skadegörelse m. m. å statens kanal eller slussverk eller annan sådan vattenbyggnad skola till- lämpas å dylik inrättning, som af enskilda personer, bolag eller menighet gjord är, äfvenledes därvid anställd person straffas för brott enligt 15 §. Jämlikt det nu framlagda förslaget skall personalen vid dessa anstalter blifva underkastad straff jämväl för sådant afhållande från tjänstgöring eller vanskötande af tjänsten, hvarom stadgas i det föreslagna tredje sty- ket i 15 §.

Den betydelsefullaste nyheten i 22 § är emellertid ett tillägg äfven där af ett tredje moment af innehåll, att om person, som är anställd vid stads, annan kommuns eller municipalsamhälles gas-, elektricitets-, vatten- lednings- eller renhållningsverk eller fasta brandkår, begått brott, som i ofvan nämnda nya tillägg till 15 § sägs, skall han straffas efter de i samma moment stadgade grunder.

Man har stannat vid dessa verk därför att deras uppgift är att »still- handahålla en större allmänhet så oundgängliga förnödenheter som vatten och ljus eller att trygga densamma mot sanitära vådor och mot eldfara», men ansett betäckligheter möta att medtaga äfven liknande af enskilda drifna inrättningar. Då säkerligen personer med anställning vid före- nämnda kommunala inrättningar icke i någon större omfattning äro i straffrättsligt hänseende likställda med statens ämbets- och tjänstemän på grund af de allmänna bestämmelserna i första stycket af denna §, innebär förslaget, såsom det uttryckligen säges »en verklig utvidgning af den krets, inom hvilken tjänstemannaansvar kan utkrävas». I förslaget göres lika lit- tet som hittills enligt 22 § andra stycket något försök att inom de enskilda och kommunala verkens personal uppdraga en gräns motsvarande den, som för statens verk är bestämd därigenom, att ansvar stadgas endast för tjänstemän, men ej för arbetare. En sådan gräns har i förevarande fall ansetts icke äga någon praktisk betydelse. Förseelsen skulle nämligen icke gärna kunna begås af personer i annan befattning än sådan, att de vid sta- tens liknande verk otvifvelaktigt skulle ha tjänstemannaställning. Anställ- ning i och för verkets drift torde nämligen, säger justitieministern, vara den omständighet, som i hufvudsak ägt afgörande betydelse för uppdelnin-

gen i tjänstemän och arbetare vid de statsinrättningar, där sådan uppdelning är genomförd.

Det framhålles slutligen af justitieministern, att förledande till det i andra stycket af förevarande § omförmälda förfarande redan nu är straffbart enligt 14 kap. 10 § såsom uppmaning eller annat förledande till brott. »Flyttas nu jämväl annan pliktförsummelse af personalen vid vissa enskilda och kommunala verk in på den kriminella rättens område, följer häraf att äfven uppvigging till sådan försummelse blir straffbar.»

Omdömet om en sådan strafflagstiftning behöfver icke vara mångordigt. Det är en utmanande klasslagstiftning, som drager in stora grupper arbetare under ämbets- och tjänstemäns hela ansvar, utan att ens försöka på något sätt tillförsäkra dem de fördelar i säker anställning och bättre lefnadsvillkor, som kunde tänkas motsvara ett afstående af en friare ställning. Hårdare band, ökade skyldigheter, men inga ökade rättigheter, det är hvad lagstiftaren bjuder dessa arbetaregrupper, af hvilka en del efter strejkrättens mistning icke ens skulle ha den garanti, som kan ligga i att ur allmänna val framgångna korporationer som Riksdag eller stadsfullmäktige skulle i sista hand bestämma deras arbetsvillkor. Ingen åtgärd är vidtagen för att trygga åt dessa arbetare någon fördel af förbättringar i arbetsmarknadens allmänna läge; de kunde se sina fria kamrater rycka upp till bättre villkor, men skulle af lagen, såsom den komme att utnyttjas af arbetsgifvare och myndigheter, faktiskt dömas maktlösa att följa deras framryckning. Äfven rent juridiskt sedt är det alldeles oformligt att stadga straff för brytande af civila aftal för personer utan en tjänstemannaställnings rättigheter.

Det lider intet tvifvel att arbetarna vid dylika verk skulle se sig ställa inför arbetsaftal af sådan beskaffenhet, att hvarje försök af dem att drifva en lönerörelse, om än aldrig så starkt motiverad, skulle utsätta dem så godt som mangrant för straffpåföljd. Justitieministern kan ej heller försvara dessa orättvisor annat än med ett obestyrkt antagande att dessa arbetare skulle ha det öfver hufvud bättre ställt än andra, och han hänvisar till att denna bättre ställning uppstår genom att verkens eget intresse skulle betrygga en sådan. Man kan icke tydligare medgifva att lagens afsikt är att för framtiden låta allt afgörande öfver dessa arbetares villkor vara beroende af deras arbetsgifvares och arbetschefers goda behag.

Vi vilja äfven fästa uppmärksamheten på hvilken betänkelig kautschukbestämmelse som ligger i lagens uttryck »i syfte att hindra driftens behöriga gång afhållit sig från tjänstgöring eller vanskött sin tjänst». Arbetarna ha ju intet medinflytande vid reglementernas uppgörande, hvadan det ganska lätt kan uppstå en viss olikhet mellan dessas ordalydelse och det sätt, hvarpå de i praktiken kunna tillämpas. Men uppenbart kan ur

ett sådant förhållande »vanskötsel» ganska lätt konstrueras fram och efter konjunkturena ge utgångspunkt för lagskärpnings tillämpning på ett ganska oberäkneligt sätt.

Vill man för öfrigt se opartiskt på fjolårets händelser, hvilka ju tagits till intäkt för ett hastigt framdrifvande af hela denna lagstiftning, så torde det icke kunna förnekas att de organiserade arbetarna genom hela sin hållning på hithörande områden samnerligen icke gjort sig förtjänta af de utmanande partiska lagar, som här föreslås. Arbetarna visade sig väl förstå nödvändigheten af att det arbete fortgick ostörtdt, som behöfdes för att hålla det nutida samhällets verkligt vitala funktioner i gång. Skulle man häremot invända att lagen ändå nu måste antagas med hänsyn till framtida situationer, då måhända besinningen hos arbetarna icke skulle i lika hög grad som 1909 bevaras, så vilja vi härtill blott svara att om det styres och ställes så i landet att man har skäl att befara något dylikt, då torde sannerligen äfven de strängaste lagar visa sig verkningslösa mot de massstämningar, som under så tillspetsade förhållanden oundvikligen framkallas.

Allt hvad ofvan framhållits om lagförslagens innehåll har framdragits endast såsom exempel, hvilka visa deras ensidighet och orättvisa. En mera ingående granskning af de olika paragraferna skall ådagalägga att man dessutom öfverallt kommer in på områden, där intresse motsatserna skarpt bryta sig mot hvarandra eller eljest svårigheter af mångahanda slag yppa sig. Det synes äfven af den anledningen ogörligt för Riksdagen att nu mot slutet af sin samvaro med vederhäftighet skriva lag för framtiden i detta ämne.

Därtill kommer, hvad vi måste med styrka betona, att den nu sittande Riksdagen, vald på en af den själf underkänd grundval, ej kan anses skickad att afgöra de mångskiftande och invecklade frågorna rörande förhållandet mellan arbetare och arbetsgifvare. Rätteligen bör i dessa frågor intet som helst afgörande träffas förr än de nya valmansskaror, som i så öfvervägande grad komma att drabbas af dessa lagbestämmelser, fått tillfälle att säga sin mening i dessa ting äfven genom nya val.

Det kan af skäl vi förut antydt ifrågasättas huruvida en lagstiftning på förevarande område öfver hufvud är nödvändig eller nyttig. Men om en sådan i någon utsträckning likväl skulle anses erforderlig, får den uppenbart alldeles icke riktas in efter sådana linjer som i nu förevarande förslag. En utveckling af förlikningsmannainstitutionen, hvilket ju förlikningsmännen själfva ifrågasatt, inrättandet af en för sitt ändamål väl organiserad,

verkligt opartisk och sakkunnig arbetsdomstol för slitande af rättstvister, samt som en följd däraf införandet i vår gällande rätt af det ännu icke i densamma erkända kollektivafstalets princip, äro i stället de linjer på hvilka en *rättvis* arbetslagstiftning, i den mån en sådan befinnes nödvändig, skulle kunna tänkas framförd.

Då alltså det nu framlagda förslaget under alla förhållanden saknar den sakkunniga förberedelse, som utgör en oafvislig betingelse för dess vederhäftighet, då det vidare i grundläggande delar tager parti *mot* arbetareklassen och åsidosätter dess vitalaste intressen eller med andra ord är en *klasslagstiftning*, då Riksdagen därjämte i sin nuvarande sammansättning saknar förutsättningar att med verklig oväld lagstifta å detta område, få vi hemställa,

att Kungl. Maj:ts proposition nr 96 icke måtte af Riksdagen bifallas.

Stockholm den 6 april 1910.

Herm. Lindqvist.

<i>Hj. Branting.</i>	<i>Carl Lindhagen.</i>	<i>Ernst Blomberg.</i>
<i>Ernst Söderberg.</i>	<i>C. Lindley.</i>	<i>Knut Tengdahl.</i>
<i>J. Hasselquist.</i>	<i>J. Th. Johansson.</i>	<i>Sven Persson.</i>
<i>R. H. Rissén.</i>	<i>J. Åberg.</i>	<i>J. A. Wallin.</i>
<i>L. J. Carlsson.</i>	<i>K. A. Borg.</i>	<i>C. E. Svensson.</i>
<i>E. C. Kropp.</i>	<i>N. E. Lindberg.</i>	<i>S. Linders.</i>
<i>Nils Persson.</i>	<i>Värner Rydén.</i>	<i>Aug. Nilsson.</i>
<i>A. J. Christierson.</i>	<i>O. H. Waldén.</i>	<i>F. W. Thorsson.</i>
<i>E. Kristensson.</i>	<i>A. C. Lindblad.</i>	<i>G. A. Strömberg.</i>
<i>N. A. Berg.</i>	<i>J. Forssell.</i>	<i>G. A. Rundgren.</i>
<i>Vikt. Larsson.</i>	<i>Bernh. Eriksson.</i>	<i>E. A. Leksell.</i>
